

АНОТАЦІЯ

Носаченко О.А. Управління резервами підвищення конкурентоспроможності торговельних підприємств. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» (07 – Управління та адміністрування). – Одеський національний економічний університет, Одеса, 2023.

У дисертації сформульовані й обґрунтовані основні положення, висновки та рекомендації, що є новим розв'язанням важливої науково-прикладної проблеми – удосконалення теоретико-методичних засад та розробка практичного інструментарію управління резервами підвищення конкурентоспроможності торговельних підприємств.

Систематизовано та удосконалено понятійно-категоріальний апарат щодо уточнення понять: резервів підвищення конкурентоспроможності підприємств як економічної категорії, що розглядаються як невикористані можливості розвитку суб'єкта господарювання за виявлення прихованих цінностей, що можуть бути використані для покращення рівня ефективності його діяльності і формуванні переваг серед інших конкуруючих суб'єктів; резервів підвищення конкурентоспроможності торговельних підприємств, що трактуються як невиявлені можливості, що базуються на прихованих цінностях, і можуть бути використані для покращення рівня діяльності торговельних підприємств і формуванні переваг серед інших конкуруючих суб'єктів на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Запропоновано систематизацію резервів підвищення конкурентоспроможності торговельних підприємств, що дозволяє не тільки визначити найбільш значущі фактори забезпечення конкурентоспроможності, а й сконцентруватися на тих окремих елементах, на які може безпосередньо впливати підприємство, а також акцентує увагу

на ті фактори, які мають суттєвий вплив на підвищення конкурентоспроможності і є пріоритетними об'єктами з точки зору досягнення кінцевого результату. Виділено шість груп резервів, що містять 28 видів, і акцентують увагу на підпорядкованість структури підприємства та ознак залежності діяльності, що враховують конкретні умови діяльності та виступають важливими для підвищення конкурентоспроможності торговельних підприємств.

Розроблено теоретико-методичні засади формування концептуального підходу управління резервами підвищення конкурентоспроможності торговельних підприємств, що базуються на комбінованому підході та послідовному розроблені складових: теоретичних засад, методичних засад, моделюванні, інструментального та організаційно-практичного забезпечення управління резервами підвищення конкурентоспроможності торговельних підприємств, що уніфікують та спрощують процедуру управління та створюють передумови для підвищення конкурентоспроможності торговельних підприємств.

Систематизовані компоненти запровадження комбінованого підходу управління резервами підвищення конкурентоспроможності торговельних підприємств, який є процесом безперервного виявлення, оцінювання зовнішніх та внутрішніх джерел підвищення конкурентоспроможності підприємства, та розробки заходів з організації, планування, мотивації, контролю та координації з метою підвищення конкурентоспроможності та забезпечення ефективності діяльності підприємств. Він надає торговельному підприємству переваги використання найкращих здобутків кожного з них, нівелювання негативних проявів при використанні та перспективи більш гнучкого реагування на зміни зовнішнього або ж внутрішнього середовища підприємства, створюючи конкурентні переваги та підвищуючи ефективність діяльності підприємства, що призводить до перспективи підвищення конкурентоспроможності торговельного підприємства.

Обґрунтовано теоретико-методичні аспекти діагностики резервів підвищення конкурентоспроможності торговельних підприємств, які полягають у розробці концептуального підходу до процесу винайдення та реалізації резервів, що базується на врахуванні розрахунків економічної ефективності інноваційної діяльності та ресурсного оцінювання і, в якому взаємопов'язана дія процесів, механізмів та інструментів, що дозволить реалізувати мету та досягти очікуваних результатів – підвищення конкурентоспроможності торговельних підприємств за рахунок резервів як невикористаних можливостей.

Сформовано концептуальну модель управління резервами підвищення конкурентоспроможності торговельних підприємств, яка базується на комбінованому підході щодо управління, враховує специфіку діяльності торговельних підприємств та має зворотній характер, що означає постійний моніторинг результатів та гнучке реагування на виникнення негативних чи позитивних змін у діяльності, що надає торговельному підприємству значні переваги у сучасному динамічному, стрімко змінному середовищі функціонування під час дії воєнного стану.

Узагальнено та систематизовано організаційно-практичний інструментарій управління резервами підвищення конкурентоспроможністю торговельного підприємства, який деталізується за етапами алгоритму управління резервами підвищення конкурентоспроможності торговельних підприємств, включає розробку інструментарію на підготовчому етапі, етапі діагностики та формування підходу до управління, враховуючи особливості діяльності торговельних підприємств та запропонованої класифікації груп та видів резервів підвищення конкурентоспроможності торговельних підприємств, що надало змогу виділити складові та напрямки формування практичного забезпечення процесу формування та впровадження управління резервами підвищення конкурентоспроможністю торговельного підприємства.

Узагальнено загальноекономічні тенденції розвитку торговельних підприємств в Україні в сучасних умовах, які систематизовані за допомогою використання методики PEST-аналізу та врахуванні специфічних чинників, що впливають на діяльність торговельних підприємств, що надає можливість спрогнозувати дію зовнішніх чинників на діяльність торговельних підприємств та врахувати їх при формуванні підходу до управління резервами підвищення конкурентоспроможності торговельних підприємств під час дії воєнного стану.

Систематизовано та оцінено резерви підвищення конкурентоспроможності торговельних підприємств, котрі дозволили сформувавши загальне уявлення щодо складу, структури та напрямів формування специфічних резервів підвищення конкурентоспроможності торговельних підприємств в Україні в сучасних умовах, що стало підґрунтям для формування методичного підходу до управління резервами підвищення конкурентоспроможності торговельних підприємств, як підготовчого управлінського етапу.

На основі проведеної діагностики обґрунтовані формування та імплементація теоретико-методичного підходу управління резервами підвищення конкурентоспроможності на прикладі діючих торговельних підприємств, які враховують специфіку діяльності торговельних підприємств та повністю спираються на запропонований теоретико-методичний підхід управління резервами підвищення конкурентоспроможності торговельних підприємств, що дозволяє простежити практичні переваги впровадження запропонованого підходу у діяльність торговельних підприємств України в сучасних умовах.

Ключові слова: резерви, конкурентоспроможність, управління, торговельне підприємство, резерви підвищення конкурентоспроможності, управління резервами підвищення конкурентоспроможності підприємств.

ANNOTATION

***Nosachenko O.A.* Management of reserves to increase the competitiveness of trade enterprises.** Qualifying scientific work on the rights of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 076 “Entrepreneurship, trade and exchange activity” (07 – Management and Administration). – Odesa national economic university, Odesa, 2023.

The dissertation formulates and substantiates the main provisions, conclusions and recommendations, which are a new solution to an important scientific and applied problem - improvement of theoretical and methodical principles and development of practical tools for managing reserves to increase the competitiveness of trade enterprises.

Systematized and improved the conceptual - categorical apparatus for clarifying the concepts: reserves for increasing the competitiveness of enterprises as an economic category, which are considered as unused opportunities for the development of a business entity for identifying hidden values that can be used to improve the level of efficiency of its activities and the formation of advantages among other competitors subjects; reserves for increasing the competitiveness of trade enterprises, which are interpreted as undiscovered opportunities based on hidden values, and can be used to improve the level of activity of trade enterprises and create advantages among other competing entities in the domestic and foreign markets.

The systematization of reserves for increasing the competitiveness of trade enterprises is proposed, which allows not only to determine the most significant factors for ensuring competitiveness, but also to concentrate on those individual elements that can be directly influenced by the enterprise, and also focuses on those factors that have a significant impact on increasing competitiveness and are priority objects from the point of view of achieving the final result. Six groups of reserves containing 28 types have been identified and emphasize the

subordination of the enterprise structure and signs of activity dependence, which take into account specific conditions of activity and are important for increasing the competitiveness of trade enterprises.

The theoretical and methodical foundations of the formation of a conceptual approach to the management of reserves to increase the competitiveness of trade enterprises have been developed, which are based on a combined approach and the following components have been developed: theoretical foundations, methodical principles, modeling, instrumental and organizational and practical provision of management of reserves to increase the competitiveness of trade enterprises, which unify and simplify management procedure and create prerequisites for increasing the competitiveness of trade enterprises.

Systematized components of the introduction of a combined approach to the management of reserves to increase the competitiveness of trade enterprises, which is a process of continuous identification, evaluation of external and internal sources of increasing the competitiveness of the enterprise, and the development of measures for organization, planning, motivation, control and coordination in order to increase competitiveness and ensure the efficiency of the enterprise. It provides the trade enterprise with the advantages of using the best achievements of each of them, leveling off negative manifestations during use and the prospect of a more flexible response to changes in the external or internal environment of the enterprise, creating competitive advantages and increasing the efficiency of the enterprise, which leads to the prospect of increasing the competitiveness of the trade enterprise.

The theoretical and methodical aspects of the diagnosis of reserves for increasing the competitiveness of trade enterprises are substantiated, which consist in the development of a conceptual approach to the process of finding and realizing reserves, which is based on taking into account the calculations of the economic efficiency of innovative activity and resource evaluation, and in which the action of processes, mechanisms and tools is interconnected, which will make

it possible to realize the goal and achieve the expected results - increasing the competitiveness of trade enterprises due to reserves as unused opportunities.

A conceptual model of reserves management for increasing the competitiveness of trading enterprises has been formed, which is based on a combined approach to management, takes into account the specifics of the activity of trading enterprises and has a reverse nature, which means constant monitoring of results and flexible response to the occurrence of negative or positive changes in activity, which provides a trading enterprise with significant advantages in today's dynamic, rapidly changing environment of functioning during martial law.

The organizational and practical toolkit for managing reserves for increasing the competitiveness of a trading enterprise is summarized and systematized, which is detailed according to the stages of the reserve management algorithm for increasing the competitiveness of trading enterprises, includes the development of tools at the preparatory stage, the diagnostic stage and the formation of an approach to management, taking into account the peculiarities of the activities of trading enterprises and the proposed classification of groups and types of reserves for increasing the competitiveness of trading enterprises, which made it possible to identify the components and directions of the formation of practical support for the process of formation and implementation of management of reserves for increasing the competitiveness of a trading enterprise.

The general economic trends of the development of trade enterprises in Ukraine in modern conditions are summarized, which are systematized using the PEST-analysis method and taking into account specific factors affecting the activity of trade enterprises, which makes it possible to predict the effect of external factors on the activity of trade enterprises and take them into account when forming an approach to the management of reserves to increase the competitiveness of trade enterprises during martial law.

Reserves for increasing the competitiveness of trade enterprises were systematized and evaluated, which made it possible to form a general idea about the composition, structure and directions of formation of specific reserves for

increasing the competitiveness of trade enterprises in Ukraine in modern conditions, which became the basis for the formation of a methodical approach to the management of reserves for increasing the competitiveness of trade enterprises, as a preparatory management stage.

On the basis of the conducted diagnosis, the formation and implementation of a theoretical and methodical approach to the management of reserves to increase competitiveness based on the example of existing trade enterprises, which take into account the specifics of the activity of trade enterprises and are fully based on the proposed theoretical and methodical approach to management of reserves to increase the competitiveness of trade enterprises, are substantiated, which allows you to trace the practical advantages of implementation of the proposed approach to the activity of trade enterprises of Ukraine in modern conditions.

Key words: reserves, competitiveness, management, trade enterprise, reserves for increasing competitiveness, management of reserves for increasing competitiveness of enterprises.